

Buket Karaman

**POLİSİN ZOR VE SİLAH KULLANMA
YETKİSİ VE BU YETKİNİN
İNSAN HAKLARI STANDARTLARINA
UYGUNLUĞU**

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	XIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. POLİSİN DEVLETLE PARALEL TARİHSEL DÖNÜŞÜMÜ.....	9
1.1. MODERN DEVLET VE POLİSLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞI.....	9
1.1.1. Polis Kavramı.....	11
1.1.2. Avrupa’da Polisliğin Ortaya Çıkışı.....	15
1.1.3. Güvenlik Kavramı ve Polis.....	21
1.1.4. Şiddet Tekeli ve Polis	26
1.1.4.1. Modern Devlet ve Şiddet Tekeli.....	26
1.1.4.2. Şiddet Tekeline Farklı Bir Bakış Olarak Hukuk Koyan ve Hukuk Koruyan Şiddet ve Polis.....	30
1.1.5. Egemenlik ve Polis.....	34
1.1.5.1. Egemenlik Kavramına Klasik Yaklaşımlar	34
1.1.5.2. Duguit’nin Modern Egemenlik Anlayışı.....	38
1.1.6. Osmanlı Devleti’nde Polisliğin Ortaya Çıkışı.....	43
1.1.7. Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Polis.....	53
1.1.7.1. 1921-1924 Anayasası Dönemi.....	53
1.1.7.2. 1961 Anayasası Dönemi.....	55
1.1.7.3. 1982 Anayasası Dönemi.....	60
1.2. NEOLİBERAL DÖNEMDE POLİSLİĞİN DÖNÜŞEN İÇERİĞİ	71
1.2.1. Neoliberal Dönemin ve Türkiye’de Polislik Faaliyetinin Anahtar Kavramı: Takdir Yetkisi.....	77

1.2.2. Polislik Faaliyetinin Takdir Yetkisine Açılan Kapısı ve Öngörülemeyen Amacı: Kamu Düzeni	86
1.2.2.1. Kamu Sağlığı.....	93
1.2.2.2. Kamu Güvenliği.....	94
1.2.2.3. Dirlik ve Esenlik.....	98
1.2.2.4. Genel Ahlak	98

İKİNCİ BÖLÜM

2. POLİSİN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİ VE KAPSAMI	105
2.1.POLİSİN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİ.....	105
2.1.1. Zor Kullanma Yetkisi	107
2.1.1.1. Zor Kullanma Kavramı.....	107
2.1.1.2. Manevi Zor Kavramı.....	113
2.1.1.3. Direniş Halinde Zor Kullanma	115
2.1.1.3.1. Direniş Kavramı	115
2.1.1.3.2. Direniş Halinde Zor Kullanmanın Koşulları.....	117
2.1.1.4. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşünde Zor Kullanma.	121
2.1.1.5. Olağanüstü Hal Durumlarında Zor Kullanma	128
2.1.2. Silah Kullanma Yetkisi	130
2.1.2.1. Meşru Savunma Halinde Silah Kullanma.....	133
2.1.2.2. Direniş Halinde Silah Kullanma.....	136
2.1.2.3. Tutuklama, Gözaltına Alma ve Yakalama İşlemleri Sırasında Silah Kullanma	140
2.1.2.4. Saldırının Bertaraf Edilmesi Amacıyla Silah Kullanma	143
2.1.2.5. Silahlı Saldırının Bertaraf Edilmesi Amacıyla Silah Kullanma	144
2.1.2.6. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşlerine Müdahale ve Çevik Kuvvetin Silah Kullanma Yetkisi.....	146

2.1.2.7. Olağanüstü Hal Durumunda Silah Kullanma Yetkisi.....	149
2.1.2.8. Terörle Mücadele ve Silah Kullanma Yetkisi.....	153
2.1.2.9. Kaçakçılıkla Mücadele ve Silah Kullanma Yetkisi	158
2.1.3. “Mahalli Polis” Olarak Çarşı ve Mahalle Bekçilerinin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi	159
2.1.4. Güvenlik Hizmetlerinde Bir “İstisna Hali” Olarak Özel Güvenliğin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi	162
2.2.ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİNİN SINIRLARI.....	168
2.2.1. Kanunilik ve Kanun Kalitesi.....	170
2.2.1.1. Maddi Anlamda Kanun Şekli Anlamda Kanun Ayrımı Bağlamında Kanunilik.....	171
2.2.1.2. Kanun Netliği ve Ucu Açık Kavramlar	174
2.2.1.3. Takdir Yetkisi	179
2.2.1.4. Kanunla Düzenleme Yoğunluğu.....	190
2.2.2. Zorunluluk ve Mutlak Gereklik.....	191
2.2.3. Ölçülülük ve Orantılılık	199
2.2.4. Hakkın Özüne Dokunma Yasağı	207
2.2.5. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklileri.....	213

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. POLİSİN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİNDEN KAYNAKLANAN SORUMLULUĞU	217
3.1.POLİSİN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİNDEN KAYNAKLANAN ULUSAL SORUMLULUĞU	217
3.1.1. Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisinden Kaynaklanan İdari Sorumluluk.....	217
3.1.1.1. İdarenin Sorumluluğunun Devletle Paralel Dönüşümü	217
3.1.1.2. Duguit'nin Egemenlik Anlayışının İdarenin Sorumluluğu Bakımından Önemi.....	223

3.1.1.3. Hizmet Kusuru.....	227
3.1.1.3.1. Yakalama Sırasında Zor ve Silah Kullanma	230
3.1.1.3.2. Kolluk Görevlilerinin Dikkatsiz ve Özensiz Davranması.....	231
3.1.1.3.3. İşkence Niteliğinde Zor ve Silah Kullanma	232
3.1.1.3.4. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşünde Zor ve Silah Kullanma.....	235
3.1.1.3.5. Dur İhtarına Uyulmaması Nedeniyle Zor ve Silah Kullanma.....	237
3.1.1.4. Görev Kusuru	241
3.1.1.4.1. Görev Kusuru Kavramı.....	241
3.1.1.4.2. Görev Kusuru ve Rücu Sorunu	247
3.1.1.5. Kusursuz Sorumluluk	253
3.1.2. Zor ve Silah Kullanma Yetkisinden Kaynaklanan Cezai Sorumluluk	257
3.1.2.1. Ceza Sorumluluğu- İdari Sorumluluk İlişkisi	257
3.1.2.2. Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu ve İşkence Suçu	259
3.1.2.3. Zor ve Silah Kullanma Yetkisinin Kullanılmasında Diğer Suç Türleri.....	266
3.1.3. Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisinden Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk.....	268
3.1.4. Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Yoluyla Denetim.....	276
3.1.4.1. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Sırasında Zor ve Silah Kullanma	277
3.1.4.2. Kolluk Kuvvetlerinin Operasyonları ve Yakalama Sırasında Zor ve Silah Kullanma	292
3.1.4.3. Gözaltında veya Gözaltına Alınırken Zor ve Silah Kullanma	297

3.2. AİHM KARARLARI IŞIĞINDA POLİSİN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİNDEN KAYNAKLANAN ULUSLARARASI HUKUK SORUMLULUĞU.....	303
3.2.1. AİHS ve Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi	304
3.2.1.1. Yaşama Hakkı	304
3.2.1.2. İşkence ve Kötü Muamele Yasağı	308
3.2.1.3. Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü	314
3.2.2. Gözaltındaki veya Devletin Gözetimi Altındaki Kişiler Bakımından Devletin Sorumluluğu	317
3.2.3. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkının Kullanımı Sırasında Zor ve Silah Kullanmadan Dolayı Devletin Sorumluluğu	325
3.2.4. Biber Gazı ve Benzeri Kimyasal Gazların Kullanımından Dolayı Devletin Sorumluluğu.....	328
3.2.5. Güvenlik Güçleri Tarafından Gerçekleştirilen Operasyonlar Sırasında Zor ve Silah Kullanmadan Dolayı Devletin Sorumluluğu	333
3.2.6. Yakalama Sırasında Zor ve Silah Kullanmadan Dolayı Devletin Sorumluluğu	336
3.2.7. Dur İhtarına Uyulmaması Neticesinde Zor ve Silah Kullanmadan Dolayı Devletin Sorumluluğu	338
3.2.8. Devletin Etkili ve Yeterli Soruşturma Yükümlülüğü.....	340
3.2.8.1. Soruşturmanın Derhal ve Re’sen Başlatılması	342
3.2.8.2. Bağımsız ve Tarafsız Soruşturma.....	343
3.2.8.3. Soruşturmanın Makul Sürede ve Özenle Yürütülmesi.....	346
3.2.8.4. Soruşturmanın Maddi Gerçeğin Ortaya Çıkarılması Bakımından Etkili Olması.....	347
3.2.8.5. Soruşturmanın Aleniliği ve “Mağdurların” Etkin Katılımı	349
3.2.8.6. Cezasızlığın Önlenmesi ve Yaptırımların Caydırıcılığı.....	351

3.3.POLİSİN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİNE İLİŞKİN YARGI DIŞI DENETİM USULLERİ.....	357
3.3.1. İdari Denetim	357
3.3.1.1. Disiplin Sorumluluğu	357
3.3.1.2. Teftiş Yoluyla Denetim	367
3.3.1.3. Performans Denetimi	370
3.3.2. Parlamento Denetimi.....	373
3.3.2.1. Doğrudan Denetim (Komisyonlar Aracılığıyla)..	373
3.3.2.2. Dolaylı Denetim: Kamu Denetçiliği Kurumu Aracılığıyla Denetim	379
3.3.3. Kolluk Gözetim Komisyonu Aracılığıyla Denetim	394
SONUÇ	405
KAYNAKÇA.....	415